

Overzicht van enkele opvallende vogelsoorten

Door Jaap Taapken

Ook in de maanden januari-februari werden, zij het in zeer klein aantal, *grote barsijzen* en *pestvogels* waargenomen. Er werden ook in maart 3/3 1 ex. Utrecht, 7/3 ± 8 ex. en 21/3 tot 24/3 7 ex. Hilversum, 16/3 9 ex. Deventer, Enschede 29/3 2 ex., nog *pestvogels* gezien. Gedurende februari minderde het aantal *sijzen* opvallend. Er vielen vrij veel verkeersslachtoffers onder deze soort en in maart leek (ondanks het zeer goede sijenjaar) het aantal minder dan vorig jaar omstreeks deze tijd.

Ook de *putter* was gedurende de wintermaanden een veel waargenomen vogelsoort in het westen (kuststreek) en het midden van ons land.

Deze winter waren er opvallend minder grote spreuwenconcentraties dan verleden jaar, hoewel de winter toch zeer mild genoemd mag worden. Midden februari werd hun aantal iets groter en toen kwam voor het eerst een groot aantal *spreuwen* slapen onder de overkapping van de oostzijde van het Centraal Station te Amsterdam.

Witte kwikstaarten vertoonden zich de gehele winter in Zeeuws-Vlaanderen, te Sint Kruis (5/12), Axel 2 (15/12), Baarland 2 (21/12), Ovezande (21/12), Sint Jansteen 2 (23/12) en verder te Scheveningen 2 (30/12), Hengelo O. (28/12, 3/1), Apeldoorn (10/1), Warnsveld (11-14/1), Brielse Maas (15/1), Souburg Z. (18/1), Wormerveer (20/1), Souburg Z. 2 (22 en 25/1); in februari kwamen er spoedig meer.

Hier en daar werden *grote gele kwikstaarten* gezien, o.a. te Hoevelaken (1/11), Hasselo (28/12), Deurningen (28/12), Twickel, Deiden (3/1), AW. Duinen 2 (4/1), De Bilt (6/12), Amsterdamse Bos (23/1), Den Haag (25/1) en Warmond (28/2).

Het aantal *goudvink*-waarnemingen slonk gedurende februari snel op de plaatsen, waar zij zich deze winter plotseling vertoonden. Vanaf midden februari tot in maart werden, zoals gewoonlijk in het voorjaar, op tal van plaatsen korte tijd *appelvinken* gezien.

De *roodborsttapuit* werd door enige waarnemers uit de wintermaanden gemeld: Hengelo (23/12), Maesbree (L.) ♂ (11/1), Z.O. Enschede 2 plaatsen 2 ♂♂ (29/1), Tilburg Z. ♂ (28/2), Heemskerk ♂ (8/3), Kruiningen (11/3), Wierden (12/3), Roermond (13/3), Eemmond (15/3). Opvallend, dat zover werd medegedeeld steeds ♂♂ werden gezien.

Op nog drie plaatsen werden met zekerheid *grote goudvinken* vastgesteld, nl. Tilburg ♀ (22/11), Wassenaar (13/1 ♀, 17/1 ♂), Groenekan (1/2), Hoophuizen (3/4).

Eind februari werd het aantal *kramsvogels*, *koperwieken*, *vinken* en *kepen* weer wat groter en 's nachts werd geregeld trek van *koperwieken* gehoord.

Bokje, *tureluur* en *witgatje* overwinterden vrij algemeen, maar plaatselijk.

In de derde week van februari kwamen de *kieviten* definitief terug en de zeer zachte februaridagen met tussenliggende dagen met

vorst lieten ons voortdurende verschuivingen van *veldleeuwerik*, *lijsterachtigen*, *ganzen* en *kieviten* zien. *Aalscholvers* en *blauwe reigers* begonnen vroeg met broeden. Eind februari keerden de *futen* in voorjaarskleed terug op de plassen en ook verschenen gedurende februari in tal van brede sloten en kleine plassen *dodaarsjes* op doortrek.

Eind februari verschenen langs de Knardijk reeds de eerste *zomertalingen* (gepaard), terwijl zich daar omstreeks deze tijd en begin maart duizenden *pijlstaarten* en *wintertalingen* ophielden, terwijl ook *nonnetjes*, *krakeenden*, *slobeeenden*, *kuij-* en *tafeleenden* in groot aantal aanwezig waren. *Brilduikers*, *toppereenden* en *zaagbekken* minderden reeds aanzienlijk in aantal, terwijl het aantal *futen* merkbaar toenam. Op 28 februari werden langs de Knardijk reeds ruim 100 *grutto's* gezien; nadien werd hun aantal groter en ook verschenen spoedig daarop de *kemphanen*, evenals in de Eempolders. Aan het Sneekermeer werden, eveneens op 28 februari, reeds ongeveer 300 *grutto's* gezien en op dezelfde dag 24 + 27 bij Giekerk.

Het eerste *kievitsei* werd op 14 maart te Tubbergen gevonden (in Friesland 18 maart), terwijl op 9/3 reeds een jonge *merel* van 16 à 17 dagen te Rotterdam werd aangetroffen.

Zwartkoptuifluiters vertoonden zich de gehele winter, soms enkele dagen lang op voederplaatsen, in november nog gewoon bij Den Haag, 7/12 ♀ en 15/12 1 ex. aldaar. Groenekan ♂ (15/1), Amsterdam-O. ♂ (6/1), Apeldoorn N. ♂ (17/1), Harderwijk ♂ (21/1), Oost-Souburg Z. ♂ (31/1), Amersfoort (27 en 28/1), Zeist (begin febr.), Beverwijk (4 tot 8/3). Ook bij deze soort is het opvallend dat er vrijwel steeds ♂♂ worden gemeld.

De *tijftjaf* werd voor 't eerst, niet zingend, waargenomen aan de Eemmond (5/3), waarna ook te Groenekan 2 (11/3) en te Gameren en Hilversum (11/3). De eerste zingende vogels werden gehoord te Eindhoven (12/3), Groenekan (12/3), Tienhoven (13/3), Blaricum (13/3), Hilversum en Amsterdam (14/3).

Begin maart werden op enkele plaatsen ook verschuivingen waargenomen van mezen (*kool-* en *pimpelmees* voornamelijk), *merels* en *zanglijsters* waargenomen.

Te Heemskerk vertoonde zich 8/3 het eerste paartje *zwarte roodstaarten*, terwijl op 13/3 een eerste exemplaar te Utrecht werd gezien.

(Voor deze samenvattingen kunnen slechts gegevens worden gebruikt, die tijdig worden opgezonden naar J. Taapken, Utrechtsestraatweg 43, Hilversum).

Gegevens gevraagd over de gierzwaluw

Hoewel er weinig van bekend is, lijkt het waarschijnlijk, dat het gehele levensritme van de *gierzwaluw*, zijn aankomst in het voorjaar, het grootbrengen van de jongen en het vertrek in de herfst, correlatie vertoont met het plaatselijke klimaat, met het ritme der seizoenen en ook met de overheersende weersomstandigheden.

De *gierzwaluw* is daarom gekozen als zoölogisch waarnemingsobject en het gestelde probleem staat in verband met zijn broedfenologie, met betrekking tot het plaatselijke klimaat en de weersomstandigheden. (Wat betreft de plaatselijke weersomstandigheden: deze zullen van de officiële weerkaarten worden overgenomen, zodat men deze niet behoeft te vermelden.) Maar over de *gierzwaluw* wordt het volgende gevraagd:

1. Wanneer arriveerde de *gierzwaluw* in het voorjaar van 1960 in uw woonplaats? Vermeldt afzonderlijk:
 - a. de datum waarop het eerste exemplaar wordt gezien, en
 - b. de datum waarop de meerderheid van de plaatselijke vogels aanwezig was.
2. Wanneer verlieten de jongen in de zomer van 1960 uw woonplaats? Vermeldt afzonderlijk de data van elk waargenomen nest.
3. Wanneer verlieten de *gierzwaluwen* in de herfst van 1960 uw woonplaats? Vermeldt afzonderlijk:
 - a. de datum, waarop de meerderheid van de plaatselijke vogels was verdwenen, en
 - b. de datum, waarop de laatste *gierzwaluw* werd gezien.
4. Speciale opmerkingen.

Mensen, die in dezelfde streek wonen, kunnen dezelfde antwoorden krijgen op de vragen 1 en 3, maar zelfs voor deze punten is het goed, dat iedereen voor zichzelf werkt met zijn eigen waarnemingen enz. Voor de andere vragen is het het beste om het gebied in kleine stukken te verdelen met elk een waarnemer. Om de uiteindelijke data te verkrijgen, vooral wat het vertrek der vogels betreft, is het het beste om een dagboek bij te houden, waarin elke dag het aantal geziene *gierzwaluwen* wordt genoteerd, te beginnen aan het eind van de zomer, van half juli totdat de laatste *gierzwaluw* is verdwenen. Over het algemeen arriveert en vertrekt het grootste gedeelte van de lokale vogels gedurende een heel korte periode en dat is vrij gemakkelijk te constateren, als men elke dag het aantal waargenomen *gierzwaluwen* zowel in de zomer als in de herfst noteert. De eerste „eenlingen” kunnen enkele dagen voor de troep arriveren en hetzelfde ziet men in de herfst, maar dan in omgekeerde volgorde.

Om vraag 2 te beantwoorden, zou men in een nest moeten kunnen kijken, maar dat is dikwijls heel moeilijk. Als men echter goed oplet kan men het tijdstip dat de jongen het nest verlaten heel goed vaststellen zonder in het nest te kijken. Wanneer de jonge vogel in staat is om uit het nest te vliegen, heeft hij dezelfde afmetingen als de volwassen vogel, maar hij heeft lichte randen aan zijn vleugels, dit in tegenstelling tot het volkomen zwarte verenpak van zijn ouders. De jonge *gierzwaluwen* vertrekken heel spoedig, nadat zij het nest hebben verlaten, dus moet men de familie heel oplettend bestuderen als men niet in het nest kan kijken. Met afzonderlijke notities zouden we graag allereerst willen weten wat de gebruikelijke

nestplaats is van de vogels in uw woonplaats en natuurlijk ook de uitzonderingen op deze regel! Dan kan men er ook enkele andere dingen in vermelden, die men over deze soort en zijn gewoonten in zijn omgeving weet, b.v. het aantal eieren (voor elk nest afzonderlijk en met de data erbij), jongen, die laat in de herfst dood in het nest worden gevonden (niet vóór half augustus; wanneer het slecht weer is, kunnen ze voor die tijd nl. in „verdoovingslaap” zijn), enz.

Als de *gierzwaluw* in uw stad of dorp in het geheel niet nestelt, dan zullen wij dit ook heel gaarne vernemen.

Formulieren voor dit onderzoek kunnen worden aangevraagd bij Ir. W. F. van Vliet, Diedenweg 119 te Wageningen, aan wie ook de antwoorden moeten worden gezonden.

Broedkisten voor middelste zaagbek in Finland

In „Suomen Riista” 12 (1958) pp. 89-93 beschrijft de Fin Pekka Grenquist het broeden van *middelste zaagbekken* in voor de vogels aangebrachte kisten, welke reeds jaren worden geplaatst in de buiten-archipel en om Eestiluoto (klippen langs de zee op ± 15 km afstand ten zuiden van Helsinki) om de zaagbekken te beschermen tegen aanvallen van kraaien.

In de jaren 1955, 1956 en 1957 zijn er resp. 42, 86 en 98 kisten gecontroleerd. Het aantal daarin broedende waterwild was 15, 20 en 20, w.o. 45 *middelste zaagbekken*, 2 *grote zaagbekken*, 2 *kuifeenden* en 1 *grote zeeëend*.

Men gebruikt kisten en kratten, die door schepen overboord zijn geworpen, nadat ze gebruikt waren voor het verzenden van flessen whiskey, brandy en andere alcoholische dranken. De deksels van de kisten worden verwijderd en in een der smalle zijkanten wordt een opening gezaagd. De kist wordt met de bodem naar boven in de omgeving van een juniperus of ander struikje neergezet, met de opening naar het strand of de open vlakte. De kist kan ook dicht bij de rotsen worden geplaatst op het open strand, daar waar zich in de zomer een rijke flora ontwikkelt. Indien nodig wordt de kist gecamoufleerd en bedekt met één of meerdere stenen, die de kist stevig tegen de grond houden. Model en afmetingen van de kist zijn niet belangrijk. Geschikte afmetingen voor de opening zijn $9 \times 11,5 - 12,5 \times 12,5$ cm, ongeveer dezelfde maat die gebruikt wordt voor nestkasten van de *brilduiker* en de *grote zaagbek*. Ondiepe en kleine kisten met een hoogte van 17×23 cm, breedte 28×43 cm en lengte 42×50 cm zijn beter, dan diepe en grote kisten.

Vrij dicht bij de kust in de Finse Golf en Botsnische Golf broeden veel *middelste zaagbekken*.

J. T.

VRAAG EN AANBOD

Aangeboden 8 x 30 prismakijker, nieuw. Tegen elk redelijk bod. Brieven onder nr. D 38 aan redactie Vogeljaar, Regullersgracht 9,

Amsterdam-C.

Slachtoffers van hoogspanningsleidingen

Het terrein van het onderzoek ligt vlakbij Nijmegen, echter aan de andere zijde van de Waal. Het gaat hier om drie draden, die „ontspringen” uit de Centrale aan de Nijmeegse kant van de Waal. Zij steken dan, evenwijdig lopend, de Waal over in noordoostelijke richting, waarna de meest westelijke draad (III) nog voor de dijk naar het zuidwesten afbuigt. Het terrein van het onderzoek strekte zich, behalve over de uiterwaarden, ook nog uit over een stuk binnendijks land, zodat wij vergelijkingen konden maken.

De andere draden (I en II) lopen in het onderzochte terrein nog in dezelfde richting verder. Onder draad I en III bevinden zich twee

meertjes waar zich, vooral in de winter en in de herfst veel eenden, meeuwen, zwanen en steltlopers ophouden.

Het valt op, dat in de uiterwaarden de meeste slachtoffers vielen, terwijl wij verder dan 100 meter voorbij de dijk bijna geen vogels meer vonden.

Tot nu toe werden de draden slechts éénmaal per week afgelopen, hetgeen eigenlijk te weinig is, daar *buizerden*, *torenvalken* e.d. vermoedelijk slachtoffers opruimen. De frequentie van het onderzoek te verhogen is uiterst moeilijk, tenzij ook niet-N.J.N.'ers bereid zouden kunnen worden gevonden te helpen, daar er vast en zeker veel meer vogels gesneuveld zijn dan wij hebben kunnen noteren.

De volgende slachtoffers werden aangetroffen:

	<i>Kabel I</i> (oostelijke)	<i>Kabel II</i> (middelste)	<i>Kabel III</i> (westelijke)
14 sept.—21 sept.	1 zanglijster 4 kokmeeuwen 1 kuifleeuwerik 2 Kieviten 1 grasmus 1 meerkoet	1 Kievit 1 meerkoet	1 kokmeeuw 2 meerkoeten 1 dodaars 1 Kievit 1 zomertaling 1 spreeuw
21 sept.—28 sept.	2 kokmeeuwen 1 meerkoet	1 meerkoet 1 Kievit	1 kokmeeuw 1 zomertaling 2 meerkoeten 1 dodaars 1 Kievit
12 okt.—19 okt.	2 kokmeeuwen 2 Kieviten 3 koperwieken 1 waterral	2 Kieviten 1 koperwiek 1 kokmeeuw 1 spreeuw	1 waterhoen 3 koperwieken 1 spreeuw 3 houtduiven 2 kokmeeuwen 1 dodaars 1 fuut 1 Kievit 1 blauwe reiger
26 okt.—2 nov.	1 Kievit 1 kokmeeuw 1 kramsvogel (levend)	1 zanglijster (levend) 2 koperwieken	1 kokmeeuw 3 koperwieken (levend) 1 meerkoet
2 nov.—9 nov.	1 meerkoet	1 vink 1 postduif	
16 nov.—23 nov.	1 kokmeeuw 1 waterral	1 kokmeeuw 1 meerkoet	

Dit voorjaar zullen wij het onderzoek voort zetten. Misschien zijn er actieve Nijmegenaren, die ons zouden kunnen helpen?

OLAF VAN HOORN
Sint Annastraat 580
Nijmegen — tel. 26663

Draaihalzen op de Veluwe

Met een tikkeltje pret maak ik gewag van een jaarverslag 1959, dat een lid van de Vogelbeschermingswacht „Zuid-West Veluwe” mij één dezer dagen toezond. Het is het jaarverslag van de werkzaamheden van de heer Stel te Ede en niet zoals U misschien dacht van genoemde vereniging.

Honderden nestkastjes werden er indertijd door leden van de vogelbeschermingswacht gehangen in de Zuid en Noord Ginkel, Heibloem en Westbergen. Het lag in de bedoeling, dat de broedresultaten geregeld zouden worden gecontroleerd. Na enkele jaren bleek echter, dat het steeds moeilijker werd daarvoor de leden te animeren, want men zag er niet zoveel in! Nog goed herinner ik mij, dat het punt: nestkastcontrole op bijna iedere vergaderingsagenda prijkte.

Één lid, de heer Stel, is echter in het bijzonder door deze nestkastcontrole gegrepen. Hij hield ‘aaf’ vol, boekte leuke resultaten en daarom heb ik nu een tikkeltje pret.

De controle bracht behalve de aantallen en percentages, nog andere belangrijke dingen aan het licht, die U zeker zullen interesseren. In een nestkast werd een broedende *spreeuw* aangetroffen met een zogenaamde „wulpensnavel”. De ondersnavel was ruim 1 cm langer dan de bovensnavel. Na 5 jaren controle vond de heer Stel dit jaar voor het eerst een broedgeval van de *bonte vliegenvanger*. Het legsel bestond uit 6 eieren, van de 5 jongen vlogen er vier uit, één bleef met vergroeide poten in de kast achter en stiert. Evenals in 1959 vonden we — zo schrijft de heer Stel — ook thans weer drie broedgevallen van de *draaihalz*. Hoewel de *draaihalzen* bekend staan als echte nestverstoorders en er vorig jaar in de onmiddellijke omgeving tientallen nestkasten leeg bleven of leeggehaald werden, werd dit jaar geen nestverstoring geconstateerd. Vermoedelijk kan de oorzaak hiervan zijn, dat de mezen drie weken eerder broedden dan in 1958 en dus al jongen hadden toen de *draaihalzen* arriveerden. „Nu er een zekere „come-back” van deze broedvogel is te constateren, hebben we, om verstoring te voorkomen, slechts bij één broedgeval nader

waarnemingen verricht (B. J. Hoogers, H. Stel en Henk Stel), waardoor vele interessante bijzonderheden bekend zijn geworden. Van dit broedgeval zijn 8 jongen uitgevlogen”. (Mogen onze lezers deze bijzonderheden ook vernemen? Red.)

Een proef genomen met een Waveko-houtbetonkast voldeed prima. Het kastje is sterk, duurzaam, waterdicht en gemakkelijk te openen. Hoewel de kast pas begin mei werd gehangen, nam een paartje *pimpelmezen* er bezit van. Er vlogen 8 jongen uit.

Bovendien geeft dit verslag een overzicht van aantal en soort der door de heer Stel geringde vogels, waaruit valt te constateren, dat hij niet stil heeft gezeten.

Tot slot een opmerking, die misschien niet geheel nieuw is: een amateur, die doorzet, kan interessante waarnemingen doen!

J. A.

De Vogelman

De Stichting Spaarpropaganda te Rotterdam wendt zich tot de schooljeugd met een boekje, waarvan de tekst geschreven is door Mies Bouhuys en de twaalf bijbehorende plaatjes zijn geschilderd door H. J. Slijper. Onder het motto: „Ik zag de zomer komen, ze danste door het land, Een roos achter de oren, een vogel op haar hand” vertelt de schrijfster het sprookje van een dichter, die gesprekken voert met allerlei vogels over de vraag, welke vogel op de hand van de zomer zit, tot eindelijk de *houtduif* het raadsel voor hem oplost door te zeggen: „alle vogels zijn op de hand van de zomer, als je begrijpt wat ik bedoel”. Met andere woorden: alle vogels behoren bij de zomer; zonder vogels is het nooit echt zomer.

Het boekje bedoelt door middel van aphorismen als ondertekst het sparen bij de jeugd te bevorderen. Het is een sympathiek idee de vogelbeschermingsgedachte voor dit aanbevelenswaardige doel aan te wenden.

I. D.

Mies Bouhuys: De Vogelman. Met 12 afbeeldingen naarquarellen van H. J. Slijper. Uitg. Stichting Spaarpropaganda, Botersloot 27. Rotterdam.